

Aktuális

Augusztus folyamán minden péntek este 19:00-kor kezdődő kábálát sábat istentiszteletre majd vegetáriánus piknik-vacsorára várjuk tagjainkat és az érdeklődőket a Bálint Házba (VI. Révay u. 16).

Augusztus 22-én az angliai Netzer progresszív zsidó ifjúsági szervezet csoportja látogat hozzánk a péntek esti istentiszteletre és vacsorára – mindenkit szeretettel várunk!

Őszi nagyünnepeinkre már most felhívjuk a figyelmet :

- szept 29., hétfő este – Erev Ros Hásáná istentisztelet
- szept 30., kedd délelőtt – Ros Hásáná: tanulás és kidus
- okt. 8., szerda este – Jom Kipur: Kol Nidré istentisztelet
- okt. 9., csütörtök – Jom Kippur: siúrok és istentisztelet egész nap, este böjtmegtörés
- október 13., hétfő este – Erev Szukot istentisztelet
- október 20., hétfő este – Erev Szimchát Tóra

Gőzerővel folynak egy adománygyűjtő est előkészületei. A tervek szerint november 16-án, vasárnap tartandó esten fellép az izraeli Gefen kórus.

Közgyűlés

Kibővült vezetőség, új elnök

2008 május 18-án már-már ünnepi hangulatban és igen hatékonyan zajlott le a Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközség és a Szim Salom Egyesület éves rendes közgyűlése.

A leköszönő elnök, Gárdos Bernadett beszámolójában kiegyensúlyozottnak értékelte a Szim Salom elmúlt évét. Méltatta a vezetőség ésszerű munkamegosztáson alapuló, harmonikus és egyre professzionálisabb működését, valamint a rabbival való együttműködését; ugyanakkor rámutatott, hogy a közösség fejlődésének egyik kulcsa a tagok nagyobb bevonódása önkéntesként a közösség fenntartásával és működtetésével járó munkába, s ezen a téren még sok a tennivalónk. Az elmúlt év sikerei közül kiemelte a pénzügyi stabilitást és a saját források arányának az egyházi 1% felajánlások révén megvalósuló növekedését, mely mögött átgondolt kampány áll. Ugyanakkor hangsúlyozta: még messze vagyunk célunktól, hogy önnfentartóak legyünk, s a jövőben meg kell találnunk az eszközöket a szűkebb közösség holdudvarába tartozók taggá válásának ösztönzésére és a tagdíjbevételek növelésére. Az elnök összefoglalta az elmúlt évben a zsinagógaszerzésre irányuló erőfeszítéseket és elismételte a vezetőségnek az Amerikai úti projekt elvetéséről és új alternatívák kereséséről hozott döntését illetve annak hátterét. Kitért arra is, hogy nőtt ismertségünk és elismertségünk a tágabb magyarországi zsidó közösségben, és aktív részesei vagyunk a zsidó képviselői rendszer megújításáról folyó diskurzusnak. Gárdos Bernadett végül elmondta, hogy munkahelyi kötelezettségei miatt a továbbiakban nem tudja vállalni az elnöki szerepet, de tevékeny tagja kíván maradni a vezetőségnek.

Folytatás a 4. oldalon!

Szim Salom Hírlevél

A Szim Salom Progresszív Zsidó Közösség
havonta megjelenő kiadványa

Szerkesztőség:

Szerkesztő: **Budai Miklós**
06 20 531 7702, hirlevel@szimalsom.hu

Szakmai konzulens: **Kelemen Katalin**
06 1 326 5113, rabbi@szimalsom.hu

Honlap: **Radvánszki Gábor**
rgabor@sim-shalom.org

Írásokat elektronikus formában a szerkesztő email-
címén, kéziratban a Szim Salom levelezési címén,
vagy az irodán keresztül fogadunk és várunk.

Következő lapzárta augusztus 15-én!

Szim Salom
Progresszív Zsidó Hitközség

Szim Salom
Egyesület

Rabbi: **Kelemen Katalin**
06 1 326 5113, rabbi@szimalsom.hu

Tiszteletbeli elnökök: **Jeffery Rose, Ernest Bello**

Elnök: **Radvánszki Gábor**
elnok@szimalsom.hu

Vezetőség: **Budai Miklós, Gárdos Bernadett, Guba
Gergő, László Klári, Rákosi Éva**

Gazdasági vezető: **Jesse Weil**
weil@sim-shalom.org

Ügyvezető: **Szabados Judit**

Levelezési cím: 1125 Bp., György A. u. 19/A
Tel./Fax/Üzenet: 06 1 201 7648
E-mail: info@szimalsom.hu
Web: www.szimalsom.hu, www.sim-shalom.org

Egyesületi adószám: 18041174-1-41
Egyesületi HUF számla: 10900011-00000013-16190001
Egyesületi USD számla: 10900011-00000013-16190018

Hitközségi technikai szám: 1373
Hitközségi HUF számla: 10918001-00000020-28290005
Hitközségi USD számla: 10918001-00000020-28290012

Titkárság, irodai órák:
Irodavezető: **Szabados Judit**
hétfő, csütörtök: 9.30-14.00
kedd: 9.30-15.00
szerda: 15.30-19.00
péntek: 9.30-13.30

Oneg Sábát koordinátor: **Villányi Márta**
Telefon: 06 30 351 7640

Köszönet

Ezúton is köszönetet mondunk mindazoknak, akik munkájukkal létrehozták a Szim Salom idei szarvasi táborát:

- **Szabados Juditnak**, aki idén a szokásos feladatain túl elvállalta és remekül ellátta a táborvezető szerepét is;
- **Kelemen Katalinnak** az istentisztelet és különösen a sábát reggeli meditatív istentisztelet vezetéséért;
- **László Klárinak** és **Kapusi Gyulának** táboraink elmaradhatatlan „beszélgetős” csoportjáért;
- **Zentai Áginak** az izgalmas dramatikus játék vezetéséért;
- **Rákosi Évának** a remek, kreatív gyerekprogramok előkészítéséért és vezetéséért;
- **Budai Miklósnak** a jiddis estért, az istentiszteleten és egyéb alkalmakkor való zenei közreműködéséért;
- **Gyárfás Katinak** és **Szegő Dórinak** az ifjúsági szakasz fantasztikus programjáért, maguknak az ifjaknak pedig a zsidónegyedes fotóiból adott ízelítőért;
- **Sós Katinak** a kézműves-műhely vezetéséért;
- továbbá mindazoknak, akik segítettek a tábori kellékek és a táborozók szállításában.

Köszönjük **Radvánszki Péternek** a sávuoti istentisztelet és az azt követő rendkívül színvonalas tanulás vezetését, **Rákosi Évának** pedig azt, hogy gondoskodott az est és azon belül a vacsora lebonyolításáról.

Köszönetet mondunk a júliusban elkészült zmirot-füzetünk munkálataiban résztvevőknek:

- **Radvánszki Péternek**, aki a héber és a magyar nyelvű szerkesztés, a transliterálás és a formázás munkálatai mellett a dalok kiválasztásában és fordításában is komoly szerepet vállalt;
- **Kelemen Katalinnak**, aki a dalok kiválasztásában, fordításában és a teljes anyag lektorálásában működött közre;
- **Budai Miklósnak**, aki az anyag válogatásában, fordításában, lektorálásában és formázásában vett részt;
- **Kepecs Ferinek**, aki héber szövegek fordításával járult hozzá a füzet létrejöttéhez.

Tisá b'Áv

Tisá b'Áv, azaz áv hó 9. Jom Kipur mellett a legjelentősebb gyász- és böjtnap a zsidóságban. A hagyomány szerint ezen a napon történt az Első majd a Második Szentély elpusztítása, sőt a zsidóság viszontagságos történelmének számos újabb kori tragédiája is. Egy internetes forrás a következő eseményeket sorolja fel:

- I. e. 587 (3338): A babilóniaiak elpusztítják az Első Szentélyt.
- I. sz. 70 (3830): A rómaiak elpusztítják a Második Szentélyt.
- I. sz. 135 (3895): A rómaiak elfoglalják a Bar Kochba által vezetett felkelők utolsó erődjét, Betárt, és megsemmisítik seregeiket.
- 1095 (4855): II. Orbán pápa meghirdeti az első keresztes hadjáratot, amely rövid időn belül zsidók tízezreinek lemészárlásához és egész közösségek kiirtásához vezet.
- 1290 (5050): I. Edvárd király aláírja a zsidók Angliából való kiűzését elrendelő ediktumot.
- 1492 (5252): A zsidók kiűzése Spanyolországból.
- 1670 (5430): Több kiutasítási rendeletet követően az utolsó zsidók is elhagyják Bécset.
- 1942 (5702): Megkezdődnek a deportálások a varsói gettóban.
- 1994 (5754): 86 halálos áldozatot és mintegy 300 sebesültet követelő bombatámadás az AMIA, Buenos Aires-i zsidó közösségi ház ellen.

E napon hagyományosan 25 órás teljes böjtöt tartanak, és a gyász idejének szokásai szerint viselkednek, a zsinagógákban az Éjchát, vagyis

Jirmijáhu (Jeremiás) siralmait olvassák. Az új ünnepek bevezetésétől húzódozó számos ortodox közösségben e napon emlékeznek meg a Soáról is.

A reform irányzat és a reform közösségek viszonya ehhez a naphoz térben és időben nagyon változatos képet mutat. Az imával végrehajtott istenszolgálatnak az áldozati kultusszal szembeni magasabbrendűségét hirdető, a Szentély újjáépülését és az áldozati kultusz visszaállítását nem váró és nem szorgalmazó reformzsidóság hosszú időn át nehezen tudott azonosulni az ünnep elsődleges tartalmával. Egyes XIX. századi radikális reformerek, akik szerint a zsidóság küldetése, hogy fény legyen a világ népei számára par excellence a diaszpórában valósul és valósulhat meg, elveiket konzekvensen végigvezetve egyenesen arra jutottak, hogy jom tovna, azaz pozitív, örömteli ünnepnek tekintsék áv kilencedikét, a diaszpóra kezdetét. Izrael Állam megalakulása és Jeruzsálem elfoglalása szintén kérdéseket vetett fel a nap hagyományos módon való megülését illetően. A gyakorlatban így aztán az volt a jellemző, hogy sok helyütt semmilyen formában nem tarották meg az emléknapot.

A reformmozgalmon belül megfigyelhető visszatérés a vallásgyakorlás hagyományosabb formáihoz azonban ezt az ünnepet sem kerülte el: egyre többen böjtölnek és olvassák ezen a napon Jirmijáhu megrázó sorait, vagy tanulnak közösen. És ami talán még fontosabb: megkeresik a kapcsolódást a régi gyász és a ma embere között; reflexióra és cselekvésre vállalkoznak a háborús erőszak, a rombolás, az alávetettség, a megalázottság, az árvaság, a hontalanság, a hajléktalanság, a nincstelenség megannyi mai példája közepette.

5768 áv hónap kilencedik napja a gregorián naptár szerint 2008 augusztus 9-én napnyugtakor kezdődik.

B.M.

Folytatás az 1. oldalról

Kelemen Katalin rabbi beszámolója elején megköszönte az elnök munkáját és méltatta a vezetőség és a rabbi közötti együttműködés elmúlt évi fejlődését. Az elmúlt évet kihívásokkal teli évként értékelte. A kihívások között első helyen a zsinagóganélküliséget illetve jelenlegi helyünk, a Bálint ház adottságait említette, amelyek időnként nem csak kellemetlenséget szereznek, hanem az alapműködésen fölüli tevékenységeket (pl. rendszeres gyermek-oktatás, talmud-tóra), ezáltal fejlődésünket korlátozzák. Eredményként említette az ünnepi programok (istentiszteletek, siúrok stb.) látogatottságát és sikerét, a tavaly decemberben avatott új kábalát sábat szidurt, és pozitív példaként mutatta fel több tag önkéntes munkáját. Munkája különböző területeit érintve a rabbi beszámolt még az elmúlt év emlékezetes életciklus-eseményeiről, a tinédzser-csoport beindításáról, a Szim Salomon belüli rendszeres oktatási programokról és a Szim Salomon kívüli előadásokról, rabbiként a sajtóban való megjelenéseiről, valamint a Szim Salom hazai és nemzetközi kapcsolatépítő, pénzszerző és PR tevékenységében való komoly szerepvállalásáról.

Jesse Weil gazdasági vezető beszámolója elején megköszönte Szabados Judit iroda- és ügyvezetőnek a Szim Salom pénzügyeinek intézésében végzett precíz és kreatív munkáját, amelynek egyik eredményeként az idei közgyűlésen korábbi években látottakhoz képest pontosabb és

informatívabb kimutatások álltak rendelkezésre. A Szim Salom 2007-es pénzügyeiről szólva kiemelte a bevételi oldalon az önfenntartóság irányába mutató folyamatokat, ugyanakkor rámutatott, hogy bevételeinknek még mindig csak rendkívül kis részét teszik ki a tagdíjak, ami a külföldi adományozók számára is elbizonytalanító. A 2008-as költségvetés forrásait ismertetve Jesse Weil kitért külföldi támogatók megszerzéséért és megtartásáért folytatott élénk "külügyi" munkájára és intenzív pályázati tevékenységünkre, melynek kapcsán Jesse Weil ismét méltatta a pályázatok írásában és elszámolásában is kiemelkedő munkát végző kollégánkat, Szabados Juditot.

A tisztújítás napirendi pontjához érve három lejárt mandátumú vezetőségi tag újraválasztásáról és az eddig hat fővel működő, de az alapszabály értelmében potenciálisan hét fős vezetőség létszámának kitöltéséről, tehát egy újabb hely betöltéséről szavaztunk. A közgyűlés megújította Gárdos Bernadett, Radvánszki Gábor és Budai Miklós mandátumát, a hetedik vezetőségi helyre pedig megválasztotta Guba Gergőt. A Szim Salom új elnökéül a közgyűlés Radvánszki Gábort választotta.

A tisztújítás után a közgyűlés döntött az Amerikai úti ingatlanra vonatkozó vagyonkezelői szerződés felmondása miatt szükségessé vált székhelyváltásról, és megvitatta a zsinagóga-projekt új irányát.

A vezetőség mappájából**Elnöki bemutatkozás**

Kedves Szim Salom tagok, érdeklődők, kedves barátaim!

A Hitközség és az Egyesület újonnan megválasztott elnökeként ezúton szeretném üdvözölni közösségünk minden tagját.

Köszönöm Gárdos Dettinek, hogy egy olyan hitközség vezetését vehetem át tőle, amelyet ő nehéz helyzetből sikeresen stabilizált, majd működésén radikálisan fejlesztett, mindezt úgy, hogy megerősítette a demokratikus, transzparens vezetési kultúrát. Detti a vezetőség aktív tagjaként folytatja szervezői és diplomáciai tevékenységét, a Szim Salom működését továbbra is komolyan támogatva. Detti, számítok rád! Guba Gergőt, vezetőségünk új tagját pedig ezúton is üdvözlöm a csapatban!

Magamról röviden: idén 30. életévemet töltöm be, a Lauder iskola legelső évfolyamába jártam, ahol

judaisztikai tanárim voltak Frölich Róbert és Raj Tamás rabbik. Később az ELTE BTK Amerikanisztika szakán szereztem diplomát. Az informatikában kereskedőként, termékmenedzserként dolgozom lassan tíz éve.

A Szim Salom anno a lakásunkon alakult meg, nem csoda, hogy zsidó identitásomban központi szerepet játszott mindig is a közösség. Az azóta eltelt évek során többször voltam már aktív a Szim Salom szervezésében, vezetőségi tagként is. Rabbinkkal még a Szim Salom születése előtti időkből ismerjük egymást, Kata ugyanis német nyelv magántanárom volt még az általános iskola mellett. Azóta is folyamatosan tanulok tőle;

különösen fontos számomra, ahogy a szent szövegek tudományos megközelítését a spiritualitással tartja egyensúlyban.

A közgyűlésünkön is elhangzott elképzeléseim közül kiemelnék néhányat:

Zsinagóga-helyzetünk rendezése – a meglévő Amerikai úti szerződés felbontása, és egy megfelelő, a közösség és az adakozók számára elfogadható ingatlan kiválasztása, megvásárlása komoly kihívást jelent, elsősorban anyagi lehetőségeink miatt. Itt saját szerepemet a belföldi és nemzetközi fundraising- (pénzgyűjtés-) kampányunk újraindításában, annak megfelelő támogatásában látom.

Az aktív tagság létszámának megnövelése ettől részben független feladat, ezen belül nekem személyesen is fontos a Sábát Sácharit szertartásunk minjenjének megerősítése. Saját korosztályom (18-35, fiatal felnőttek) részére szeretnék újabb, vonzó programokat kialakítani, mindezt úgy, hogy rabbink és a vezetőség által kiemelten kezelt tinédzser valamint leendő talmudtóra korcsoportjaink támogatása ne gyengüljön.

A magyarországi zsidó képviselési rendszer megreformálása kapcsán álláspontom, hogy a többi progresszív zsidó közösséggel érdemes szorosabban együttműködnünk.

Röviden összegezném a megválasztásom óta eltelt idő fejleményeit is:

A közelmúltban Angliában töltöttem egy hetet zsidó ügyekben. (Utam kapcsán a repjegyet és a szeminárium díját fizette a Szim Salom, szállásomról és egyéb költségeimről magam gondoskodtam.) A Eurojews ifjúsági találkozója

Nathan Alfred barátunk rabbivá avatásával esett egybe, ahol is közösségünket képviseltem. Ezután a Leo Baeck College három napos nyári szemináriumán zsidó vezetői képzésben vehettem részt az igen inspiráló Steve Greenberg, amerikai rabbi vezetésével.

Idehaza a nyár folyamán két vezetőségi ülésen már új tisztségemben vehettem részt, amely máris megváltoztatta elképzeléseimet bizonyos dolgokról. Immáron elnökként lehettem jelen szarvasi táborunkban is, ahol az ottani zsinagógában átélhettem, hogy milyen erőteljes és magával ragadó (képzavarral: kávánás) közösségünk, amikor együtt imádkozunk ilyen környezetben! Ezért is különösen fontos, hogy megalakult a ZsiBi (Zsinagóga Bizottság), amely rabbink és vezetőségi tagok mellett elkötelezett önkéntes szakértőket, segítőket is tartalmaz. Hamarosan megalakul a GaBi (Gazdasági Bizottság) is, hogy közép és hosszú távú anyagi helyzetünket folyamatosan felügyelje.

Nagyon fontos, hogy működésünk feladatait a lehető legjobban elosszuk egymás között, ezért ezúton kérek mindenkit, hogy jelezze nekem, vagy más vezetőségi tagnak, amennyiben bármilyen önkéntes feladatot vállalna pl. az őszi nagyünnep kapcsán! Kérem, hogy ha bármilyen kérdésetek, számonkérésetek lenne, ne habozzatok: az rgabor@szimsalom.hu e-mail címen vagy a 06-20-5417305 telefonszámon keresztül bármikor elérhető vagyok számotokra.

Radvánszki Gábor

Magyar Zsidó Kongresszus?

A nyár elején Feldmájer Péter, a MAZSIHISZ elnöke megkereste a Szim Salom vezetőit azzal a kérdéssel, hogy a Szim Salom részt venne-e a MAZSIHISZ új alapszabálya alapján általa összehívott Magyar Zsidó Kongresszuson. (A kongresszus összehívásáról rendelkező MAZSIHISZ közgyűlési határozatról valamint a döntés háttéréről a <http://www.mazsihisz.com/hirek.phtml?id=2921> oldalon lehet tájékozódni.) A Szim Salom világi és vallási vezetői a szóban érkezett kérdésre az alábbi, írásos választ adták, melyet másolatban megküldtek a magyarországi zsidó szervezetek legszélesebb körének is.

Budapest, 2008.07.01.
5768, sziván 28.

Tisztelt Elnök Úr,

A Magyar Zsidó Kongresszussal kapcsolatos személyes megkeresése nyomán a Szim Salom vezetőségében a következő válasz született. Pozitív gesztusnak tekintjük, és örülünk annak, hogy a MAZSIHISZ a Magyar Zsidó Kongresszus gondolatával kaput nyitna a többi magyarországi

zsidó szervezet felé. Mélyen egyetértünk azzal a szándékkal, hogy fontos közös ügyeinkről a sokszínű magyar zsidóság képviselői együtt gondolkodjanak. A megvalósítás hogyanjára vonatkozó – a MAZSIHISZ új, módosított Alapszabályában kifejtett – terv részleteivel azonban nem értünk egyet. Azt gondoljuk, hogy egy olyan kongresszus nem lehet demokratikus, amelynek a szervezése és napirendje egyetlen résztvevő szervezet kezében van. Másfelől a kongresszus hatékonyságát akadályozó tényezőnek tartjuk azt a kikötést, mely szerint e kongresszusnak

nem lenne – a benne résztvevő szervezetekre vonatkozó – döntéshozatali joga. Véleményünk szerint megfelelő előkészítés mellett reális lehetőség, hogy a tanácskozáson – előre meghatározott ügyekben – döntés születhessen.

Fentiek alapján a Magyar Zsidó Kongresszuson – annak jelenlegi formájában – a Szim Salom nem képviseltetné magát.

Elnök Úr alapötletéből kiindulva azonban javaslatot teszünk a nyitott párbeszéd és a zsidó szervezetek közötti kapcsolaterősítés következő lépésére. A Szim Salom célja egy olyan hivatalos tanácskozás összehívása, amely túlmutat a korábbi kerekasztal beszélgetéseken, s amelyen minden magyarországi zsidó szervezet lehetőséget kap a részvételre. E találkozó témáit és napirendjét – előzetes egyeztetéssel – a résztvevők közösen alakítanák ki, fő feladatként azoknak a területeknek a megtalálására koncentrálva, amelyek a magyar zsidó szervezetek összehangolt tevékenységét

igénylik. E találkozóknak lenne határozathozatali joga is, s reményeink szerint, s ha a résztvevők is úgy kívánják, ez az összejevetel egy később megvalósítandó integratív, nagy rendezvény (kongresszus?) első csírájává is válhat.

Jelen levelünket másolatban elküldjük a többi magyar zsidó szervezetnek is, tőlük is várva részvételi szándékukra vonatkozó visszajelzéseiket kapcsolatfelvétel, illetve további egyeztetés céljából. Elnök Úr válaszát ezekre a címekre várjuk:

rabbi@szimsalom.hu

elnok@szimsalom.hu

info@szimsalom.hu

Sálom uvráchá,

Kelemen Katalin
rabbi

Radvánszki Gábor
elnök

Élmény

Budai Miklós

Visszatérés

A biztonság kedvéért eltettem egy hagadát, a ruhák közé pedig bepakoltam egy csomag maceszt. Akkor már vagy három hete próbáltam megszervezni római széderemet – eredménytelenül. Először egy ifjúsági szervezetnél érdeklődtem, közölték, hogy ők nem szerveznek ilyet, de tudtak egy közösségi széderről, és annak szervezőihez, a hitközség egyik osztályához irányítottak, ahonnan viszont nem kaptam semmi választ; aztán Nathan barátom római ismerősénél próbálkoztam, ő válaszolt, de úgy tűnt, érdemben segíteni nem tud. A legjobb, amit ajánlani tudott, egy Yotvata nevű kóser étterem volt, de pontos címet sem mondott hozzá, mindössze annyit tudtam, hogy a gettóban kell keresnem, és hogy tulajdonképpen nem is biztos, hogy idén is szerveznek nyilvános szédert.

Kilenc óra körül landol gépem, tíz után kicsivel már benn vagyok a Termininél, onnan pár lépés csak a szálloda, leteszem a csomagjaimat és türelmetlenül indulok neki a Városnak. Első utam kivételesen nem a központba, hanem a falakon kívülre, egy századfordulós úri lakóövezetbe vezet. Gyerekként laktam errefelé két évig, de nem nosztalgizni jövök. Római útjaim immár szokásos állomása, egy régizenei kiadványokban

bővelkedő zeneműbolt a cél. A lantzenék bőséges kínálatának átböngészése után lantkíséretes énekké átirható többszólamú reneszánsz dalok után kutatok egy másik polcon, amikor kezembe akad egy érdekes kötet: római szefárd liturgikus dallamok. Nem, most nem fér bele, talán majd legközelebb. Miközben tovább böngészek, visszatetsző párbeszéd fültanúja leszek. A másik helyiségből a boltos és egy – minden bizonnyal visszatérő – vevő azt taglalja, a muzsikusember ha nem zsidó, nem viheti sokra, legfeljebb ha tanár lesz egy zeneiskolában, de zenekarba bekerülni nem fog, oda a zsidók csak egymást engedik. Mérsékeltlen ráz meg e szalonzsidózás, a hangvétele inkább kedélyes, hiányzik belőle az a fojtott zsigeri indulat, amit erre mifelénk megszoktam az efféle diskurzusokban; de azért árnyékot vet az örömszerzésnek indult vásárlásra. Nem kéne ennyiben hagyni. Lehet, hogy nem kéne itt vásárolnom? Vagy tündetőleg mégis meg kellene vennem a római szefárd liturgiás kötetet, egy zavarbaejtő szemvillanással nyújtva át a boltosnak? Végül a kényelmesség győz. Nem akarok konfrontálódni, ezt most elengedem. De kellemetlen érzéssel távozom.

A péntek délelőtt a munkáé. S mivel a rövid, de tartalmas konferencia helyszíne – egy munkaügyi szervezet székhelye – történetesen Róma legnagyobb parkjában, a Villa Borghesében van, a záró ebéd után sétára indulok, át a parkon a tulajdonképpeni villához, mely egy elképesztően gazdag és jelentős képzőművészeti gyűjtemény otthona. A földszinti

termekben Bernini és Caravaggio géniusza dominál, az emeleten a reneszánsz és a barokk festészet megannyi mestere. Fél hat lesz, mire – hosszú sétával – megtérek szállodai szobámba, de a sok gyaloglás ellenére nem sokat maradok. Vár a Város és a sábat. Mielőtt felszállok a buszra, amely bevisz majd a Largo Argentinához, ahonnan pár perc séta a gettó és a nagy zsinagóga, még beugrom egy internetkávézóba megnézni az emailjeimet, hátha írt még valamit a Nathan által szerzett római kapcsolat. És tényleg, írt. Csakhogy mindkét új helyet, amit ajánlott – egy másik kóser éttermet és egy zsinagógát – egy számomra ismeretlen és távoli kerületben kellene keresnem. Akkor talán mégis inkább a Yotvata; csak lesz valaki, aki megmondja, merre találok.

Még bőven világos van, amikor beérek a Város szívébe, és kényelmesen sétálva („... válaszd hozzá a leghosszabb utat, mely csupa kaland és fölfedezés ...”) közelítek a zsinagógához. Nem tudom, hánykor kezdődik a kábálát sábat, de csak nem késtem el. Már egész közel vagyok, amikor a szűk utcácskában egy üzlethelyiség előtt élénken beszélgető, gesztikuláló, mozgolódó emberek gyülekezetébe botlom. Hát persze, zsidók, a bolt pedig nem bolt, hanem egy közösségi helyiség. Az Isten küldte őket – gondolom magamban –, hogy útba igazítsanak, és megmondják, merre keressem holnap a Yotvata éttermet. Készségesen válaszolnak, azt is megmondják, mikor kezdődik a Tempióban az istentisztelet, de közben sokkal inkább azon vannak, hogy ott tartsanak: máris kezdődik a kidus. Szó szerint az utcáról hívnak be, már ha van értelme itt „bent”-ről beszélni, hiszen az utcáról nyíló, földszinti helyiség a felhúzott rolóval, az ajtóban ácsorgókkal nyitottságában az utcával szervesül, akárcsak a hasonló helyiségekben működő műhelyek, ahol kárpitosok, asztalosok, bútorrestaurátorok, hangszerkészítők és más mesteremberek munkáját lesheti meg a járóelő. Nem kell kétszer mondaniuk, örömmel maradok. Nincs biztonsági ellenőrzés, nincs faggatózás, senki nem néz bele a táskámba. Főleg középkorú és idősebb emberek alkotják a társaságot. Micsoda arcok! Különösen az idős asszonyok. Matrónák. Édes bor és kakaós kalács fölött énekeljük-mondom az áldásokat. Milyen szóval is tudnám kifejezni, mit érzek? „Hálásak vagyunk...” Mítsem változtat ezen, hogy az útbaigazítás tévesnek bizonyult, s a megjelölt helyen a Yotvata helyett egy másik, Peszach alatt zárva tartó kóser éttermet találtam. Különösen, hogy még azon az estén, a zsinagógából a hazafelé ballagván belebotlottam a Yotvatába.

Másnap reggel elhagyom a pályaudvar környékén található hotelt, átköltözöm a Via dei Giubbonari 43 alatt található kis szobába, amely portyáim főhadiszállása lesz a római tartózkodásomból még hátralévő két és fél napban. Ez az utca a Campo de Fiori és a Via Arenula között fut: *posizione strategica*.

A házból kilépve balra úgy ötven méter a Campo, ahol ősidők óta élénk kereskedelem zajlik. Régebben lovat, ösvért, abrakot, az utóbbi százötven évben jobbára zöldséget és gyümölcsöt árulnak itt. Egyik sarkán ma is áll az Albergo della Vacca, mely az 1500-as évek elején Vanozza Cattaneinek, VI. Sándor pápa szeretőjének, Cesare és Lucrezia Borgia anyjának kétes hírű fogadója volt. Szintén ezen a téren, egy hasonló tavernában hagyták sorsára elrablói rongyosan és rühesen azt a Lancianóból Rómába vezető útján kifosztott és

megerőszakolt lányt, aki aztán talpra állva a római kurtizánok egyik leghíresebbje, a szépséges Angela Greca lett. Abban az időben már a vesztőhely is itt volt. Johan Burchard pápai szertartásmester 1498 április 2-án kelt naplójegyzéséből például megtudhatjuk, hogy itt fojtották és égették meg a szerencsétlen „Barbarát”, egy Corsetta nevű *meretrix honesta* (‘tisztességes kéjnök’, azaz kurtizán) fekete szolgálóját, amiért fiú létére úrnője levetett ruháiban páváskodva botránkozta Róma népét. Giordano Bruno szobra emlékeztet ma a máglyákra, amelyeken nem csak emberek, hanem könyvek is égtek, köztük a Talmud és más zsidó írások példányai. S hogy valami jót is mondjak a helyről, egy időben e téren lakott Gabriella Ferri, *voce di Roma*, Róma hangja, aki mindenki másnál inkább megtestesítette számomra Rómát, a rómaiságot – emléke legyen áldott.

Ha pedig jobbra indulok a Via dei Giubbonarin, talán kétszáz méterre sincs a Via Arenula, melynek túloldalán, a Piazza dei Cenci után kezdődik az egykori gettó.

Az új szállás elfoglalása után hova máshova vezethetne első utam, mint a Campóra, ahol javában áll a piac? Többször is körbejárom a teret, de lehetetlen volna betelni a színekkel, illatokkal. A legtöbb időt egy fűszeres standnál töltöm. Sokan várják, hogy kiszolgálják őket. A két eladó addig is gondoskodik róla, hogy ne unatkozzam. Egyikük velem is megszagoltatja az épp soron lévő vevőnek felkínált fűszereket, a másik pedig a római lélek mélységeibe enged bepillantást. Épp egy tudatlan turista választását igyekezik megkönnyíteni, olaszosan tört angolt rómaiassal olaszul változtatva mindegyik keverékről elmondja, mihez jó, s amelyikre a vevő áment mond, már csomagolja is. Ám amikor a hölgy

az egyik fűszerkeverékre bökve bruschetta helyett bruscettát mond, a fiatalemberből előbújik a született pedagógus és a sértett nemes: Brus-chet-ta, signora, brus-chet-ta. Bruschetta – non lo conosco. Mert hát hogy lehet, hogy valaki ne legyen tisztában egy ilyen elemi és létfontosságú fogalmat (igen, nem dolgot: fogalmat) jelölő szó helyes hangalakjával?

Jócskán csomagoltatok magamnak kedvenc keverékeimből, kivárom soromat a kasszánál is, aztán folytatom a piacozást és vele – mivel már nem nagyon bízom abban, hogy az ünnep beköszöntét vagy akár csak második estéjét többedmagammal, zsidókkal fogom tölteni valamiféle széderen – a „B változat” megvalósítását: a macesz mellé kárpászt és marort, egészen pontosan retket, zsenge fokhagymát és rukolát vásárolok.

Piaci bevásárlósetám után újabb „szombatszegés” következik. Római útjaim kötelező eleme a kottavásárlás mellett a könyvvásárlás. Már az első napon sikerült egy utcai árustól beszerezniem egy régóta áhított, megtalálhatatlan és igen vaskos kötetet (ajaj, mi lesz hazafelé!), most pedig a Largo Argentinán található nagy Feltrinelli könyvárúháza következik, majd egy remek antikvárium a Corso del Rinascimento elején. Ez utóbbiban vettem a múltkor egy kitűnő könyvet a római dal történetéről, és most ahogy belépek, azonnal ugyanahhoz a polchoz megyek. Nem is hiába. Ott vár rám. Egy kiváló tudós könyve a római zsidóság történetéről, különös tekintettel a gettóra.

Nem is tudom, mennyit gyalogoltam aznap. Rómában fel se tűnik a sok-sok megtett kilométer. Újra felkerestem ismerős helyeket, híres és kevésbé híres, de szívemnek kedves tereket, utcákat, kutakat, és eddig ismeretlen fehér foltokat derítettem fel. Benéztem minden nyitva talált kis és nagy templomba, kapualjakra, hogy kilessem az udvarokban csobogó kutakat és kis zárt kerteket. Felfedeztem egy előttem eddig ismeretlen korabarokk palotát, melynek átjárható kettős udvaráról kilépve a másik utcán váratlanul a modernkori olasz történelem egyik legsötétebb drámájának helyszínén találtam magam: ott, ahol 1978 május 9-én egy gépkocsi csomagtartójában megtalálták Aldo Moro holttestét. Visszatértem a gettóba is, lefényképeztem néhányat a megkapóan szép vagy érdekes részletek megszámlálhatatlan sokaságából.

Ahogy esteledik, hazatérek, de egy rövidke pihenő után már indulok is tovább. Irány a Yotvata. A szombat kimenetelével újra megnyit, nekem pedig biztosítanom kell helyemet ha nem is az aznapi, de a másnapi széderre.

Abban erőt bíztam, hogy elfogadják jelentkezésemet másnapra, de hogy rögtön ott is marasztaljanak, azt igazán nem gondoltam. Nem is öltöztem ünnepien.

- És mennyibe kerül?
- 50 euro.
- Sebaj.
- De most nem tudja kifizetni, hétfőn este jöjjön vissza.
- Az sajnós nem fog menni, én hétfőn délben utazom haza Magyarországra.
- Nem baj, akkor majd banki átutalással.
- Hova ülhetek?
- Ahhoz a társasághoz, bármelyik szabad helyre.

A csodák, melyek mindig velünk vannak: reggel, délben és este... Elfoglalom helyemet. Velem szemben egy fiatal pár ül, szemmel láthatóan izraeliek. Haifáról jöttek. Mellettük egy házaspár két kislánnyal. A nő izraeli, a férje angol, Londonban élnek. Az L alakban rendezett asztal távolabbi részein ülők között vannak még USA-beliek, kanadaiak – egyikük magyar származású – és franciák. A balomon lévő üres helyet hamarosan egy olasz-amerikai lány foglalja el. Később kiderül, ő itt az egyetlen rajtam kívül, aki a sí nyelvén is beszél. No meg a széder vezetője, Roy. Roy Doliner különös figura. New York-i. Színdarab- és forgatókönyv-író, örök Talmud-tanuló és -tanító, művészettörténet docens a Vatikáni Múzeumoknál. Idén jelent meg Benjamin Blech rabbival, a New York-i Yeshiva University Talmud-tanárával, neves kabalistával közös könyve a Sixtus-kápolna titkairól. Elméletük szerint a Sistina freskóin Michelangelo a midrásokat idézi, kabalisztikus betűszimbólumokat és olyan utalásokat rejtett el, amelyek a korabeli pápaságot és különösen annak a zsidókkal szembeni ellenségességét kritizálják.

Bizarr dolgokat fogunk csinálni ma este – kezdi Roy. – Hogy mást ne mondjak, Rómában széderezünk, ami önmagában is bizarr. – A legnagyobb természetességgel egyesíti a „sóbizniszes” hangot, a New York-i humort a legteljesebb komolysággal. Bár egy lubavicsi rabbi kérte fel, hogy vezényelje le a világ minden sarkától idetévedt bolygó zsidók szédereit, nagyon is reform szellemben vezet az estet. Bizonyos részeket kihagy, másokhoz évről évre elismételt vagy épp sose hallott magyarázatokat fűz. Így tudjuk meg, hogy a diszpórában különleges helyzetű, már jóval a második Szentély pusztulása előtt is létező római közösségben a talmudi idők rabbinikus döntvénye alapján a mai napig engedélyezett a peszach áldozatra utaló bárány elfogyasztása. De ami a legfontosabb s egyben számomra az otthonosság érzetét keltő Roy vezetésében: mindenkit bevon, hogy valóban eleget tegyünk a parancsolatnak. Nem csak betűjének, hanem szellemének, hogy mi magunk meséljük el a szabadulás történetét.

Vasárnap verőfényes korányári nap köszönt rám. Nehéz lenne csak felsorolni is mindazt a szépet, amit ezen a napon láttam. Végigsétáltam a Via Julián, aztán át a szőke folyó túlsópartjára, a Trasteverére. Az ókorban itt telepedtek meg először a zsidók, és a középkorban is itt koncentráldott a zsidó népesség zöme, amely aztán

fokozatosan áttelepült a túlpartra, arra a környékre, ahol 1555-ben rázárultak a gettó kapui. Szuggesztív negyed a Trastevere, amely a legtávolabb őrizte népi jellegét a modernizálódó Rómában. Én mindennek előtt a Santa Cecilia bazilikát akartam látni, és felderíteni előttem addig ismeretlen környékét. A negyed központját jelentő téren az ősi Santa Maria in Trastevere előtt nagy élet zajlik, gyermekmúsor, könyvvásár, teli éttermek, de pár utcával távolabb már alig látni embert, még kijebb pedig már egészen kihalt a környék. Dél van, a kísértetek órája ez, nem kevésbé, mint az éjfél. Egy szűk sikátorban egy igen régi, középkori házra bukkanok. Megállok előtte egy percre, le is fényképezem. Másnap a római zsidóság történetéről szóló könyvemben köszön vissza. Írásos dokumentumok alapján tudjuk, hogy ezen a környéken XII-XIII. században két zsinagóga is volt, és a homlokzat loggiájának középső oszlopába vésett héber betűk megerősítik a feltételezést, hogy ez lehetett az egyik.

A Trasteveréről a gyógyító istenek és szentek kis szigetén át vezet utam vissza a bal partra. A szigeten, a rakparton sütkérezve költöm el szerény ebédemet: macesz, rukola, újhagyma.

Peszach második estéje egyben az utolsó estém Rómában ezen az úton, másnap délben indulok haza. Meg kell hát adni a módját. Szépen felöltözöm. Az áprilisi est olyan enyhe, hogy egy szál ingben indulhatok el. Nem kockáztatok, kipróbált, jól bevált helyre megyek: alle

Grotte del Teatro di Pompeo. Kilenc óra elmúlt, de nem kell sietnem, csak átvágok a Campón, és már itt is van, a *due passi*.

Lássuk csak. Előételnek rántott finomságok.

Megérdeklék, hogy név szerint említsük őket. *Supplí*. Ez egyfajta rizses krokett, amit egyesek szerint az előző nappal megmaradt rizottó újrahaznosítására talált fel a római nép szegényebbje. *Olive ascolane*. Ez sajnos tréfli, és nem csak

l'pezach. Mielőtt ugyanis kirántanák a hatalmas olívaszemeket, a mag helyére fűszeres darált húst töltenek, ami – bár nem kérdeztem rá – Rómában minden bizonnyal disznóból való. (Én mondtam is, hogy „nem”. Egyfolytában. De amit tettem...) És végül az elmaradhatatlan *fior di zucchini*, a rántott tökvirág. Ellenállhatatlan. Az első fogást – mely jellemzően *pasta* – ma kihagyom. Legyen ma húsos vacsorám, jöjjön rögtön

a *secondo*! Nézzük csak. *Abbacchio arrosto*. Igen, legyen bárány. Elvégre peszach második estéje van, s idén abban az igen nagy kegyelemben van részem, hogy Rómában emlékezhettek meg a peszacháldozatról. Köretnek krumpli? Nem, inkább keserű füvek: *insalata mista*. No meg a bor. Majdnem tökéletes az ünnep. Csak a szék szemben, az maradt üres. Ki válthat meg egy embert?

Az utolsó, csonka nap Rómában mindig szomorú. Még egy nagy séta. Még el tudok menni a Villa Farnesinába húsz év után újra megcsodálni a Raffaello által falra álmódott pogány mitológiát, Amor és Psziché, Vénusz és Merkur tiszta meztelenségét, a delfinektől vontatott óriáskagyló-fogatán diadalmasan síkló, a buja najádok és tritonok között az égi szerelmet kontempláló Galateát. Elballagok a Jó Pásztor templom és a hozzá tartozó egykori rendház előtt. Hogy a megtévedt nők irtalmas menedéke vagy sivár és kegyetlen javítóintézet, női börtön volt-e inkább, ahogy azt Gabriella Ferri megénekelte, nem tudom; ma nemzetközi nőház és menhely. Ez a világ rendje: minden változik és semmi sem változik. S talán sehol nem igazabb e közhely, mint Rómában. Azután a Regina Coeli, egy börtön, mely ma is börtön. *Drento Regina Celi c'è 'no scalino, Chi nun salisce quello nun è romano...* A Regina Coeliben van egy kis lépcső; aki azon nem ment még fel, nem is római – mondja a régi népdal. Közben borul és derül, a felhők közül időnként fénysugarak törnek át barokkosan, de pár

csepp gyenge eső is kijut. Tovább sétálok az Angyalvár, onnan át a hídon. A Jézus szenvedésének eszközeit tartó légius angyalfigurák közt nem tudok nem gondolni a vérvadakra, mégis inkább a szépséget és kultúrát teremtő, égbe törekvő ember csodáját látom bennük. Lassan, nagyon lassan ballagok vissza a Campo de Fiorira. Még egy utolsó *pizza a taglio* a sarkon, még egy kör a piacon, aztán

haza. A reptérre vezető villamos- és vonatút kibírhatatlan. Csendes apátiába süllyedek.

A busz, mely az indulásra kész géphez szállít minket, megáll. Ahogy a lépcső alján sorakozunk a beszálláshoz, a mellettünk lévő hangár oldalán messziről is jól olvasható háromjegyű számot nézegetem: 613.

